

KiVaVerso-toiminta

Mynämäen kunnan perusopetuksen vertaissovittelun ja
kiusaamisen ehkäisyn -malli

Opas opettajille

11.08.2021

Sisällys

Sisällys	1
Alkusanat	2
Mitä kiusaaminen on?	2
Kiusaamisen muodot	3
Mistä kiusaamisen tunnistaa?	4
Kiusaamistilanteeseen liittyvät roolit	4
Kiusaaminen voi täyttää rikoksen tunnusmerkit	4
Koulujen ennaltaehkäisevät toimet	6
Kokemuskoordinaattori koululle	7
Lukuvuoden KiVa-oppitunnit	7
1.-2. luokkien KiVa-oppitunnit	7
3.-4. luokkien KiVa-oppitunnit	8
5.-6. luokkien KiVa-oppitunnit	9
7.-9. luokkien KiVa-oppitunnit	11
KiVa Koulu -kyselyt oppilaille ja henkilökunnalle vuosittain	13
Verso-sovittelu	14
Verso sovittelun periaatteet	14
Verso koulun arjessa - käytännön toteutus	15
Käsittelyn eteneminen konfliktitilanteissa	15
Verso-sovittelutilanteessa käydään läpi mm.	15
Kiusaamistilanteisiin puuttuminen - KiVa Koulu -ohjelma	16
KiVa koulu -ohjelman toteuttaminen koulussa - Yleiset toimenpiteet	16
KiVa koulu -ohjelman toteuttaminen koulussa - Kohdennetut toimenpiteet	16
Kiusaamiseen puuttuminen	17
Koulukohtaisesti sovittavia asioita	18
Jälkihoito	19
Jälkihoidon askeleet	19
Kiusatun lapsen tai nuoren kohtaaminen	20
Jälkihoidon järjestäminen	20
Liitteet ja linkit	21
Lähteet	21
Miten kiusaamistilanteessa toimitaan? - Ohjetaulu oppilaalle ja huoltajalle	22

Alkusanat

Koulujen velvollisuus on huolehtia oppilaiden sosiaalisesta, psyykkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnista. Koulun oppimisympäristö tulee olla turvallinen. Tehtävä kuuluu kaikille kouluyhteisön jäsenille. Kiusaamisilmiötä hoidetaan sekä aktiivisella ja jatkuvalla ennaltaehkäisevällä työllä että puuttumisen keinoilla. KiVaVerso-oppaan tarkoituksena on yhtenäistää Mynämäen perusopetuksen käytäntöjä kiusaamisen ehkäisemisessä, kiusaamistapauksiin puuttumisessa ja antaa vinkkejä ennaltaehkäisevään työhön mm. KiVaVerso-oppituntien teemojen kautta.

Mitä kiusaaminen on?

On oltava yhteinen ymmärrys siitä, mitä kiusaaminen on, jotta siihen voidaan puuttua tehokkaasti. Kiusaamisen yleisesti käytetty määritelmä on seuraava: Kiusaaminen on tahallista, toistuvasti yhteen ja samaan yksilöön kohdistuvaa harmin tai haitan aiheuttamista. Kiusatun on vaikea puolustautua, millä viitataan siihen, että osapuolet eivät ole keskenään tasaväkisiä, vaan kiusatulla on vähemmän valtaa tai voimaa kuin häntä kiusaavalla tai kiusaavilla henkilöillä. Tahallisuus tulee tulkita siten, että tekijä ymmärtää tai hänen tulisi ymmärtää, että teot aiheuttavat niiden kohteena olevalle henkilölle pahaa mieltä. Toistuvuus on mukana kiusaamisen määritelmässä, koska kiusaaminen halutaan erottaa yksittäisistä loukkaavista teoista. Toistuvaan kiusaamiseen puuttuminen vaatii erilaisia toimia kuin yksittäiseen tilanteeseen puuttuminen. (Salmivalli, Poskiparta & KiVa Koulu -työryhmä 2018.)

Yleisesti koulukiusaamisella tarkoitetaan sitä, että joku oppilas joutuu yhden tai useamman muun oppilaan toistuvan loukkaamisen, vahingoittamisen ja/tai syrjimisen kohteeksi pystymättä puolustautumaan tai vaikuttamaan saamaansa kohteluun. Se merkitsee usein myös uhrin eristämistä luokan, ryhmän tai virtuaaliryhmän sosiaalisesta kanssakäymisestä. Kiusaamistilanne ei ole koskaan tasa-arvoisten ja yhtä voimakkaiden nahistelua, vaan kiusattu on alakynnessä ja puolustuskyvytön suhteessa kiusaajaan. Riidat ja erimielisyydet eroavat kiusaamisesta siinä, että ne ovat usein hetkellisiä, eikä niiden kohteeksi joudu jatkuvasti yksi ja sama oppilas. (MLL 2021.)

Opettajan tulee puuttua myös verkossa tapahtuvaan kiusaamiseen, jos se tapahtuu kouluajalla, kouluun liittyvässä toiminnassa ja johon on osallisena koulun oppilaita (OPH: julkaisu)

Koulumatkat eivät kuulu koulun vastuualueeseen. Näin ollen koululla ei ole oikeutta langettaa koulumatkatapahtumista rangaistuksia.

Mutta... Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle (POL 29§).

Kiusaamisesta puhutaan, kun seuraavat kolme tunnusmerkkiä täyttyvät:

1. Toiminta on tahallista ja toiselle halutaan aiheuttaa pahaa mieltä.
2. Toiminta on toistuvaa.
3. Kiusattu on tilanteissa altavastaaaja ja hänen on vaikea puolustautua.

Kiusaamisen muodot

Kiusaaminen on useimmiten sanallista, kuten pilkkaamista ja nimittelyä. Melko yleistä on myös epäsuora kiusaaminen, mikä tarkoittaa ryhmän ulkopuolelle sulkemista tai ilkeiden juorujen levittämistä. Fyysinen kiusaaminen ei ole yhtä tavallista. Nettikiusaaminen on lisääntynyt, mutta sitä esiintyy edelleen suhteellisen vähän muihin muotoihin verrattuna.

On tärkeä tiedostaa, että netissä kiusattuja kiusataan lähes aina myös muilla tavoin. Kiusaamisen määrittelyssä keskeistä ei kuitenkaan ole teon muoto, vaan sen tahallisuus ja systemaattisuus. Kiusattu lapsi tai nuori kokee yleensä monenlaista kiusaamista. (KiVa Koulu -työryhmä 2018.)

- **fyysinen kiusaaminen:** *lyöminen, potkiminen, töniminen, nipistely jne.*
- **henkinen väkivalta:** *pilkkaaminen, matkiminen, ilmeily, nimittely*
- **painostava vallankäyttö:** *pelottelu, muista eristäminen, uhkailu, kiristäminen*
- **haitanteko:** *juorut, tavaroiden piilottelu, vahingoittaminen ja varastaminen*
- **some-kiusaaminen:** *pilkkaavat sekä uhkaavat viestit, ryhmän ulkopuolelle jättäminen, pilapuhelut jne.*
- **seksuaalinen häirintä:** *nimittely, koskettelu, vihjailut, törkypuheet*

Mistä kiusaamisen tunnistaa?

Kiusaaminen edellyttää erilaista puuttumista kuin vaikkapa yksittäinen tappelu tai tunnin häiritseminen. Siksi kiusaamisen tunnistaminen ja erottaminen muista haastavista tilanteista on tärkeää. Kiusatuksi joutuminen on aina oppilaan subjektiivinen kokemus. Jos oppilas kokee joutuvansa kiusatuksi, hän tarvitsee aina jonkinlaista aikuisen tukea ja apua. Se, minkä itse kukin kokee loukkaavana, vaihtelee. Siksi kiusaamista ei määritellä tiettyinä sanoina tai tekoina, vaan yksi keino kiusaamisen tunnistamiseen on se, että toiminta aiheuttaa pahaa mieltä tai haittaa sen kohteena olevalle henkilölle. (Salmivalli, Poskiparta & KiVa Koulu -työryhmä 2018.)

Kiusaamistilanteeseen liittyvät roolit

Eräässä tutkimuksessa haastateltiin aikuisia, joita oli kiusattu kouluaikana. Heidän mukaansa ikävin muisto oli se, että muut oppilaat näkivät mitä tapahtui, mutta kukaan ei puuttunut. Kaiken annettiin tapahtua, päivästä ja kuukaudesta toiseen. Se, ettei kukaan kannustanut, tukenut tai puolustanut, sattui kaikkein eniten. (Salmivalli, Poskiparta & KiVa Koulu -työryhmä 2018.)

Suurin osa oppilaista ei hyväksy kiusaamista. Kuitenkin nähdessään kiusaamista he tulevat usein myötäilleeksi kiusaajaa tai vaienneeksi. Vain harvat tukevat kiusatuksi joutuvaa oppilasta. Kiusaamiseen liittyvät ryhmänormit edellyttävät usein, että kiusatun kanssa ei saa olla kaveri, jolloin kiusatun asema ryhmässä muuttuu ajan myötä yhä huonommaksi. On tärkeää saada kaikki lapset ymmärtämään, miten he voivat omalta osaltaan vaikuttaa kiusaamiseen. (KiVa Koulu 2018.)

Kiusaaminen voi täyttää rikoksen tunnusmerkit

Kiusaaminen ei ole rikoslaissa, vaikka kiusaaminen saattaa täyttää rikoksen tunnusmerkit. Suurin osa kiusaamisesta sovitellaan koulun, kodin ja osallisten välillä koulussa, mutta jos näillä keinoilla asia ei selviä niin vanhempia voi ohjata olemaan yhteydessä poliisiin. Koululla on ilmoitusvelvollisuus poliisille, jos kysymyksessä on pahoinpitely tai seksuaalirikoksiin viittaava toiminta. Kuitenkin poliisikin suosittaa kevyempiä sovittelun tapoja. Koulu voi myös konsultoida poliisia tai Ankkuritiimiä.

Kiusaamisessa on aina kysymys lapsen tai nuoren perus- ja ihmisoikeuksien

loukkaamisesta. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus mm. turvallisuuteen kehitykseen ja syrjimättömyyteen. Opetuksen järjestäjällä on Suomessa lakisääteinen vastuu siitä, että oppilaan ja opiskelijan oikeus turvalliseen oppimisympäristöön toteutuu (Suomen perusopetuslaki, 29§, 1999). Koulun aikuisilla on paitsi moraalinen, myös juridinen velvollisuus puuttua kiusaamisen ja ennaltaehkäistä sitä. (Salmivalli, Poskiparta & KiVa Koulu -työryhmä 2018.)

Koulujen ennaltaehkäisevät toimet

Mynämäen jokaisessa koulussa oppilaita ohjataan hyvään käytökseen ja vastuuntuntoon arkipäivän tilanteissa. Vastuuntuntoon kuuluu mm. muiden huomioon ottaminen, ympäristöstä huolehtiminen, heikompien puolustaminen sekä toisten auttaminen. Oppilaille selitetään kiusaamisen seuraukset ja rangaistukset etukäteen.

- **Kouluissa pyritään avoimeen vuorovaikutukseen ja suvaitsevan toimintakulttuurin syntymiseen. Kaikille tehdään selväksi, ettei kiusaamista hyväksytä.**
- **Mynämäen kouluissa toimitaan tämän KiVaVerso-toimintamallin mukaan.**
- **Kouluissa järjestetään tehokas välituntivalvonta sekä vältetään kiusaamisen syntymiselle otollisia tilanteita.**
- **Jokaisella opetushenkilöllä on velvollisuus aktiiviseen ennaltaehkäisevään työhön. Tämän toteutumiseksi tämä Mynämäen KiVaVerso-toimintamalli käydään opetushenkilöstön kanssa läpi joka lukuvuosi.**
- **Toimintatapojen toteutumista seurataan säännöllisesti.**
- **KiVa Koulu-ohjelmaa toteutetaan koulussa.**
- **Verso- malli käytössä koulun arjessa**

Kokemuskoordinaattori koululle

Ennaltaehkäisevään työhön kouluilla on mahdollisuus kutsua kokemuskoordinaattoreita kertomaan kokemuksiaan kiusattuna olemisesta, kiusaajana olemisesta ym. asiaan liittyvää. Tapahtumia voidaan suunnata joko oppilaille suoraan tai huoltajille ja henkilökunnalle. Koulu voi halutessaan tutustustua sivustoon, jossa kerrotaan työstä tarkemmin.

<https://www.vs-kokemusasiantuntijat.fi/>

Koulut voivat olla myös suoraan yhteydessä kokemuskoordinaattori Hannu Vesteriseen p. 050 441 05 10 hannu@vs-kokemusasiantuntijat.fi. Häneltä voi tiedustella tapahtumista, suunnitella tapahtumia tarpeen mukaan tai vaikka sopia tapahtumapäivä.

Lukuvuoden KiVa-oppitunnit

KiVa-oppitunnit sovitaan pidettäväksi kuukausittain ja merkitään koulun pedagogiseen kalenteriin. Opettaja suunnittelee teeman mukaisen oppitunnin hyödyntäen mm. KiVa Koulu-materiaalia ja Lions Quest-materiaalia. Lisäksi käsitellään ryhmän tarpeiden mukaan seuraavia sisältöjä: kaveruutta, tunnetaitoja, erilaisuuden hyväksymistä ja sietämistä, kiusaamistilanteiden syntymistä, rooleja kiusaamistilanteissa ja keinoja kiusaamisen ehkäisemiseksi ja lopettamiseksi.

Oppituntien ja teemojen tavoitteena saada lapset ymmärtämään ryhmän merkitys kiusaamisessa sekä lisätä empatiaa kiusattuja kohtaan. Tunneilla opetellaan keinoja tukea kiusattuja ja ottaa vastuuta siitä, ettei kiusaamista ryhmässä sallita. Lisäksi oppitunneilla käsitellään oppilaan vastuunkantoa, hyvää käytöstä, muiden huomioon ottamista, ympäristön huolehtimista, heikomman puolustamista ja toisen auttamista.

KiVa koulu-materiaaleissa on ideoita oppitunnin kulkuun enemmän kuin yhden oppitunnin aikana ehditään käsittelemään. Opettajilla on mahdollisuus valita harjoituksista ne, jotka tuntuvat omaan luokkaan sopivimmilta.

1. ja 2. luokkien KiVa-oppitunnit

1 lk. elokuu - syyskuu tiedote koteihin	Tutustutaan!	Sähköinen opas sivu 34
1 lk. lokakuu- marraskuu	Tunnetunti	sivu 46
1 lk. joulukuu - tammikuu	Meidän luokka - kaikki mukaan	sivu 56

1 lk. helmikuu - maaliskuu	Erilaisuus on rikkaus	sivu 68
1 lk. huhtikuu - toukokuu	Kivassa koulussa ei kiusata!	sivu 80
2 lk. elokuu - syyskuu tiedote kotiin	Emme mene mukaan kiusaamiseen!	sivu 94
2 lk. lokakuu - marraskuu	Kiusattu tarvitsee sinun tukeasi.	sivu 104
2 lk. joulukuu - tammikuu	Minua ei kiusata!	sivu 112
2 lk. helmikuu - maaliskuu	Kirjallisuustunti	sivu 122
2 lk. huhtikuu - toukokuu	KiVa- sopimus	sivu 126

KiVaVerso-oppituntien aikana sekä niiden välillä voidaan pelata:

- KiVa-peli (opeopas sivu 32)
- SEPPO®-TEHTÄVÄT (ks. opeopas sivu 34)

3.-4. luokkien KiVa-oppitunnit

Materiaaleista riittää käsiteltävää 3.-4.luokille kahdeksi lukuvuodeksi. Myös 1-2. luokan KiVa-tuntien teemoja ja sisältöjä voi tarpeen mukaan kerrata ja hyödyntää.

3 lk. elokuu - syyskuu tiedote koteihin	Kunnioitus kuuluu kaikkiin ihmissuhteisiin - miten kunnioitusta viestitään?	sähköinen opeopas sivu 34
3 lk. lokakuu- marraskuu	Ryhmässä - samanlainen - erilainen, ‘ meidän luokka, mukava ryhmä	sivu 48
3 lk. joulukuu - tammikuu	Tunnista kiusaaminen! Kiusoittelu - kiusaaminen, kiusaamista on monenlaista	sivu 62
3 lk. helmikuu - maaliskuu	Kiusaamisen piilossa olevat muodot: ryhmän ulkopuolelle jättäminen, juoruilu, somekiusaaminen	sivu 72
3 lk. huhtikuu - toukokuu	Vastuullisesti netissä	sivu 84
4 lk. elokuu - syyskuu	Huono kohtelu satuttaa	sivu 98

tiedote kotiin		
4 lk. lokakuu - marraskuu	Ryhmä ja kiusaaminen	sivu 106
4 lk. joulukuu - tammikuu	Tsemppariviestintää	sivu 118
4 lk. helmikuu - maaliskuu	Assertiivisuus eli jämäkkyys: Minä pidän puoleni	sivu 128
4 lk. huhtikuu - toukokuu	KiVa Koulu tehdään yhdessä!	sivu 138

KivaVerso-oppituntien aikana sekä niiden välillä voidaan pelata:

- KiVa-peli (opeopas sivu 32)
- Pulmikas: pelillistettyä keskustelua (ks. opeopas sivu 33)

5.-6. luokkien KiVa-oppitunnit

5 lk. elokuu - syyskuu tiedote koteihin	Kunnioitus kuuluu kaikkiin ihmissuhteisiin - miten kunnioitusta viestitään?	sähköinen opeopas sivu 34
5 lk. lokakuu- marraskuu	Ryhmässä - samanlainen - erilainen, ‘ meidän luokka, mukava ryhmä	sivu 48
5 lk. joulukuu - tammikuu	Tunnista kiusaaminen! Kiusoittelu - kiusaaminen, kiusaamista on monenlaista	sivu 62
5 lk. helmikuu - maaliskuu	Kiusaamisen piilossa olevat muodot: ryhmän ulkopuolelle jättäminen, juoruilu, somekiusaaminen	sivu 72
5 lk. huhtikuu - toukokuu	Vastuullisesti netissä	sivu 84
6 lk. elokuu - syyskuu tiedote kotiin	Huono kohtelu satuttaa	sivu 98
6 lk. lokakuu - marraskuu	Ryhmä ja kiusaaminen	sivu 106

6 lk. joulukuu - tammikuu	Tsemppariviestintää	sivu 118
6 lk. helmikuu - maaliskuu	Assertiivisuus eli jäämäkkyys: Minä pidän puoleni	sivu 128
6 lk. huhtikuu - toukokuu	KiVa Koulu tehdään yhdessä!	sivu 138

KivaVerso-oppituntien aikana sekä niiden välillä voidaan pelata:

- KiVa-peli (ks. opettajan opas sivu 32)
- Pulmikas: pelillistettyä keskustelua (ks. opettajan opas sivu 33)

7.-9. luokkien KiVa-oppitunnit

- teemat 7.-9.-luokkalaisille: startti ja neljä teemaa
- 7.-luokkalaisille kaksi oppituntia elokuussa, jonka jälkeen yksi oppitunti kerran kuukaudessa, yhteensä 11 oppituntia lukuvuodessa
- 8.-9.-luokkalaisille yksi oppitunti kerran kuukaudessa, yhteensä 10 oppituntia lukuvuodessa

	7. lk.	8. lk.	9. lk.
	tunnin pitäjä: 1. <i>tunti</i> lv ja KiVa-tiimi 2. <i>tunti</i> lv (ja tukarit)	tunnin pitäjä: lv (ja KiVa-tiimi)	tunnin pitäjä: lv (ja KiVa-tiimi)
elokuu	Startti 1. <i>tunti:</i> Startti KiVa-ohjelmaan, yläkoulun opettajanopas s. 44-49 2. <i>tunti:</i> Ryhmäytymistä improvisaation keinoin 1, yläkoulun opettajanopas s. 50-54	Startti Ryhmäytymistä improvisaation keinoin 2, yläkoulun opettajanopas s. 56-61	Startti Ryhmäytymistä improvisaation keinoin 3, yläkoulun opettajanopas s. 62-68

syyskuu	Teema 1 Ryhmäroolit ja kiusaaminen, yläkoulun opettajanopas s. 84-93	Teema 1 Ryhmäroolit ja kiusaaminen, yläkoulun opettajanopas s. 84-93	Teema 1 Ryhmän voima, yläkoulun opettajanopas s. 94-106
lokakuu	Teema 1 Ryhmäroolit ja kiusaaminen, yläkoulun opettajanopas, s. 84-93	Teema 1 Ryhmän voima, yläkoulun opettajanopas s. 94-106	Teema 1 Ryhmän voima, yläkoulun opettajanopas s. 94-106
marraskuu	Teema 2 Tunteet ovat tärkeitä!, yläkoulun opettajanopas s. 114-127	Teema 2 Itsemyötätunto, yläkoulun opettajanopas s. 128-140	Teema 2 Erilaisuuden kohtaaminen, yläkoulun opettajanopas s. 142-148
joulukuu	Teema 2 Tunteet ovat tärkeitä!, yläkoulun opettajanopas s. 114-127	Teema 2 Itsemyötätunto, yläkoulun opettajanopas s. 128-140	Teema 2 Erilaisuuden kohtaaminen, yläkoulun opettajanopas s. 142-148
tammikuu	Teema 2 Tunteet ovat tärkeitä!, yläkoulun opettajanopas s. 114-127	Teema 2 Itsemyötätunto, yläkoulun opettajanopas s. 128-140	Teema 2 Erilaisuuden kohtaaminen, yläkoulun opettajanopas s. 142-148
helmikuu	Teema 3 Piilokiusaaminen, yläkoulun opettajanopas s. 156-162	Teema 3 Online - Offline, yläkoulun opettajanopas s. 164-169	Teema 3 Seksuaalinen häirintä ja sukupuoleen kohdistuva syrjintä ja kiusaaminen, yläkoulun opettajanopas

			s. 170-177
maaliskuu	Teema 3 Piilokiusaaminen, yläkoulun opettajanopas s. 156-162	Teema 3 Online - Offline, yläkoulun opettajanopas s. 164-169	Teema 3 Seksuaalinen häirintä ja sukupuoleen kohdistuva syrjintä ja kiusaaminen, yläkoulun opettajanopas s. 170-177
huhtikuu	Teema 4 Kiusaamisen seuraukset, yläkoulun opettajanopas s. 182-189	Teema 4 Kiusaamisen seuraukset, yläkoulun opettajanopas s. 182-189	Teema 4 Kiusaamisen seuraukset, yläkoulun opettajanopas s. 182-189
toukokuu	Teema 4 Meidän luokka nyt, yläkoulun opettajanopas s. 190-193	Teema 4 Meidän luokka nyt, yläkoulun opettajanopas s. 190-193	Teema 4 Meidän luokka nyt, yläkoulun opettajanopas s. 190-193

KiVa Koulu -kyselyt oppilaille ja henkilökunnalle vuosittain

- sähköinen oppilaskysely *maaliskuussa*, koulun KiVa-tiimi järjestää
- sähköinen henkilökuntakysely *toukokuussa*, koulun KiVa-tiimi järjestää
- anonyymi kysely oppilaille kuukausittain KiVa-tunnin yhteydessä
 - *Onko sinua kiusattu?*
 - *Oletko nähnyt tai kuullut kiusaamista?*
 - *Oletko sinä kiusannut?*

Verso-sovittelu

Mynämäen kunnassa on käytössä vertaissovittelutoiminta (Verso), jonka tavoitteena on puuttua hyvin varhaisessa vaiheessa konfliktitilanteisiin ja näin ennaltaehkäistä tilanteiden eskaloituminen laajemmiksi konflikti- tai kiusaamistapauksiksi. Sovittelu on selkeä toimintamalli, jonka avulla sovittelijoiksi koulutetut koulun henkilökunnan jäsenet ja oppilaat auttavat osapuolia itse löytämään ratkaisun ristiriitaansa. Osapuolet saavat kertoa oman näkemyksensä tapahtuneesta, kuvata tuntemuksiaan ja pohtia eri ratkaisuvaihtoehtoja. Mallia noudattamalla edetään sopimukseen, jonka toteutumista seurataan.

Pääroolissa ovat Verso-koulutuksen saaneet ohjaavat opettajat tai koulunkäynninohjaajat ja Verso-koulutuksen saaneet oppilaat. Joka vuosi kunnassa koulutetaan uudet Verso-oppilasohjaajat sekä uusi Verso-opettaja. Koulutuksesta vastaa Suomen sovittelufoorumi. Koulu raportoi joka toukokuu Verso-tapahtumien määrän ja seurannan tulokset koulutoimeen. Verso-koulutuksen käyneet opettajat ovat saaneet kirjaustumistunnukset laajaan Verso-materiaalisalkkuun, jossa on materiaalia arjen työhön. Mikäli tunnus on saamatta tai hukassa, sen voi kysyä liro Leinolta.

<https://sovittelu.com/vertaissovittelu/materiaalit/verso-materiaalipankki/>

Verso sovittelun periaatteet

Sovittelussa ei haeta syyllisiä vaan autetaan oppilasta oppimaan ristiriitatilanteiden käsittelyä ja sen kautta muuttamaan omaa toimintaa suhteessa toisiin oppilaisiin. Sovittelun jälkeen suoritetaan seuranta, joka on erittäin tärkeä. Siinä seurataan onko oppilaiden itse asettamat tavoitteet toteutuneet. Toiminta ei korvaa opettajan tai aikuisen kasvatusvastuuta vaan antaa hyvän lisäarvon varhaiseen puuttumiseen.

Verso koulun arjessa - käytännön toteutus

- 1) Lasten ja nuorten sovittelutilanteet melko pieniä, yksittäisiä konfliktitilanteita.
- 2) Luokanopettajalle, luokanvalvojalle, Verso-vastaavalle tai muulle aikuiselle menee tieto tilanteesta (joko sanallisesti tai sovittelupyyntölomakkeella, jonka perusteella opettaja päättää, miten edetään).
- 3) Vertaissovittelu tapahtuu välitunnin aikana (alussa ohjaava opettaja tukena)
- 4) Vertaissovittelu on vapaaehtoinen. Jos osapuoli tai osapuolet eivät halua, asia siirtyy opettajan käsittelyyn (Taso 3).
- 5) Seuranta kahden viikon sisällä. Jos ei ole noudatettu sopimusta, sovitellaan uudelleen tai asia siirtyy seuraavalle käsittelytasolle.
- 6) Kun oppilaalla vähintään 5 oppilaan suorittamaa sovittelutapahtumaa (Taso 2), opettaja lähettää Wilman avulla tiedon koteihin. Jos vähintään 10 oppilaan suorittamaa sovittelu-tapahtumaa (Taso 2), opettaja on koteihin yhteydessä puhelimitse.

Käsittelyn eteneminen konfliktitilanteissa

Taso 1	Asianomaisten välitön sopiminen keskenään	Ei infoa koteihin		
Taso 2	Verso-oppilasohjaajan sovittelu asianomaisten kesken	Ei infoa kotiin		Seurantapalaveri kahden viikon sisällä
Taso 3	Verso-opettajaohjaajan sovittelu asianomaisten kesken	Info koteihin (esim. Wilma-viestillä)	Merkintä Wilmaan	Seurantapalaveri kahden viikon sisällä
Taso 4	Asia Kiva-tiimin käsittelyyn	Info koteihin (palaveri koululla)	Merkintä Wilmaan	Seuranta

Verso-sovittelutilanteessa käydään läpi mm.

- 1) Mitä tapahtui?
- 2) Mitä tuntemuksia tilanne aikaansai osapuolissa?
- 3) Annetaan osapuolten itse löytää ratkaisu tilanteeseen, jotka 4) kirjataan sovittelusopimukseen.

Kiusaamistilanteisiin puuttuminen - KiVa Koulu -ohjelma

KiVa Koulu on Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella Turun yliopistossa kehitetty toimenpideohjelma kiusaamisen ehkäisemiseksi tai siihen puuttumiseksi. KiVa-lyhenne muodostuu sanoista Kiusaamisen Vastainen tai Kiusaamista Vastustava.

KiVa koulu -ohjelman toteuttaminen koulussa - Yleiset toimenpiteet

- KiVa-tiimin perustaminen
- Oppituntien pitäminen kaikilla peruskoulun luokilla 1-9 lk.
- Tietokonepelien/seppo-pelien/Pulmikas-pelien pelaaminen KiVa-tuntien yhteydessä
- Yhteistyö vanhempien kanssa
- Oppilas- ja henkilökuntakysely

KiVa koulu -ohjelman toteuttaminen koulussa - Kohdennetut toimenpiteet

- Varataan KiVa-tiimille aikaa koulun lukujärjestykseen
- Päätetään, miten kiusaamistapaukset ohjataan KiVa-tiimille.
- Ojentamis- ja Yhteisen huolen -mallin käyttäminen selvittämiskeskusteluissa.

- Selvittämiskeskusteluihin tarkoitettujen lomakkeiden käyttäminen tai keskustelujen kirjaaminen muutoin.
- Seurantakeskustelujen järjestäminen.

Kiusaamiseen puuttuminen

Oppilaiden välinen ristiriita, joka ei ole kiusaamista (käsitelty aiemmin erikseen)	Ohjataan oppilaat Verso-sovitteluun.
KIUSAAMISEN TOTEAMINEN	Oppilas, opettaja/muu koulun aikuinen tai huoltaja kertoo huolestaan tai epäilystään liittyen oppilaan kiusaamiseen, jolloin koulun aikuinen puuttuu esille tulevaan asiaan yhdessä Kiva-tiimiläisen kanssa. Kirjataan ylös KiVa Koulu -materiaalin seulontalomakkeen avulla. Tieto koteihin.
SELVITTÄMINEN	KiVa-tiimi keskustelee kaikkien asianomaisten kanssa. Kirjataan ylös KiVa Koulu -materiaalin selvittämiskeskustelulomakkeiden avulla. Tieto koteihin.
YHTEISTYÖ HUOLTAJIEN KANSSA	Huoltajille kerrotaan aina KiVa-tiimissä käsitellyistä asioista. Tarpeen mukaan huoltajat kutsutaan koululle selvittämään asiaan.
SEURANTA	KiVa Koulu -tiimi suunnittelee jatkotoimenpiteet aina tapauskohtaisesti. Seurannasta tehdään suunnitelma.
KIRJAUS	Koulukiusaamisen käsittely, siitä aiheutuneet toimenpiteet ja seuranta kirjataan aina KiVa Koulu -materiaalin lomakkeiden avulla.

Koulukohtaisesti sovittavia asioita

1. Nimetään kouluun KiVa-tiimi

- perehtyy ohjelmiin kokonaisuutena
- koordinoi, opastaa ja valvoo ohjelmien käyttöä koulussa
- toimii yhteyshenkilönä, mm. internet-tunnusten hallinta
- Kiva-tiimissä on mukana vähintään 2-4 opettajaa tai koulun aikuista

2. Koulu toteuttaa yhteistä vuosisuunnitelmaa ja ohjelmien toteutumista

- KiVa-tiimi muistuttaa lukuvuoden alkaessa opettajia yhteisen suunnitelman toteuttamisesta sekä perehdyttää uudet työntekijät ohjelmien käytäntöihin.
- Henkilökunnan kokouspäivän Power Point -esitys (Kiva Koulu -nettisivujen materiaaleista).
- KiVa-oppituntien pitäminen vuosikalenterin mukaan (Pedagoginen vuosikello).
- KiVaVerso-tapahtumien toteuttaminen vuosikalenterin mukaan (Pedagoginen vuosikello).
- KiVa-tiimin ja muun henkilökunnan yhteistyö.

3. Tiedotetaan KivaVerso-käytännöistä

- **henkilökuntaa** lukuvuoden alussa ja kerrataan yhdessä sovitut käytännöt,
- **oppilaille** aloitetaan KiVa-oppituntien pitäminen elokuussa sekä järjestetään aiheesta yhteinen koko koulun aamunavaus
- **huoltajille** lähetetään KiVaVerso-käytänteistä tiedote Wilma-viestinä

4. KiVaVersion toteuttamisen vuosittainen seuranta

- oppilaskysely maaliskuun aikana ja henkilökuntakyselyt toukokuun aikana
- oman koulun tilanne / valtakunnallinen tilanne

Jälkihoito

Kiusaamistilanteet voivat horjuttaa lapsen, nuoren ja hänen perheensä luottamusta muihin ihmisiin sekä perusturvallisuuden tunnetta. Kiusaamiskokemukset voivat olla lapselle ja tämän perheelle kriisitilanteita, joiden purkamiseen tarvitaan ulkopuolisen tahon apua. Kiusaamisesta saattaa seurata erilaista oirehdintaa, mm. mielialan laskua, itsetunnon heikkenemistä univaikeuksia sekä vetäytymistä sosiaalisista tilanteista.

Kiusaamiskokemukset voivat heijastua lapsen ja nuoren myöhempiin sosiaalisiin suhteisiin sekä lapsen ja nuoren koulunkäyntiin. Koulupoissaolojen takana saattaa olla kiusaamistilanteen riittämätön selvittäminen tai puutteellinen jälkihoito. Jälkihoidon tarkoituksena on rakentaa luottamusta uudelleen, antaa mahdollisuus käsitellä kiusaamisen aiheuttamia tunteita sekä rakentaa toiveikkuutta tulevaisuuteen.

Jälkihoidon askeleet

- KiVa-tiimin vastuulla: KiVa-käsittelyissä aina tieto oppilaalle, että hänellä on oikeus päästä keskustelemaan tilanteen aiheuttamista tuntemuksista oppilashuoltoon (kuraattori/psykologi) . Oppilashuollon palvelut ovat vapaaehtoisia, mutta yhteydenotto tehtävä viipymättä, jos opettaja arvioi, että oppilashuollollista tuen tarvetta on. Tiedotettava oppilasta ja huoltajia yhteydenotosta. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15§ ja 16 §)
- Tilanteissa, joissa huoltajat ovat kiusaamistilanteiden selvittelyssä mukana, on heille annettava tieto oppilaan oikeudesta saada oppilashuollon palveluja.
- Jos oppilaalla on jo oppilashuollon kontakti, on tärkeää pyytää lupa tiedottaa kiusaamistilanteista myös kuraattoria / psykologia, koska kiusaamistilanne voi vaikuttaa oppilaan käytökseen, oppimiseen ja/tai mielialaan. Myös tarvittaessa tieto muihin oppilaan ammattilaisverkostoihin.
- Oppilashuollon tukikäynneistä voidaan sopia myös yhdessä lapsen ja vanhempien kanssa MAR-palavereissa.
- Oppilashuollon työntekijän vastuulla: Velvollisuus järjestää tarvittava jälkihoito yhdessä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Jälkihoidon tarve ja kesto sovitaan yhdessä oppilaan ja tämän huoltajien kanssa. Jälkihoidon kirjaaminen tapahtuu oppilashuollon asiakasrekistereihin.

Kiusatun lapsen tai nuoren kohtaaminen

- Pitkään jatkunut tai toistuva kiusaaminen vaikuttaa oppilaan käsitykseen itsestä ja saattaa vähentää luottamusta muihin ihmisiin. Kiusaaminen saattaa jatkua myös uudessa ympäristössä, jos kiusattu ei saa tukea.
- Kiusaamista pitkään kokenut saattaa jopa ajatella, että hänen kiusaamisensa on jotenkin oikeutettua ja että hänessä on joku vika. Tämän huomioiminen kiusaamistilanteiden selvittelyssä ja jälkihoidossa on tärkeää.
- Kiusaaminen voi aiheuttaa psyykkisen trauman, varsinkin jos kriisitilannetta (kiusaamista) ei pääse käsittelemään riittävästi. Tarvetta erikoissairaanhoidon tai sosiaalitoimen palveluihin pystytään arvioimaan myös oppilashuollon tukikäynneillä.

Jälkihoidon järjestäminen

- Oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus psykologi- tai kuraattoripalveluihin säädetyssä määräajassa. Palvelut on järjestettävä siten, että oppilaalle ja opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun joko psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä koulun työpäivänä. Jos asia on kiireellinen, keskustelu on järjestettävä samana tai seuraavana koulupäivänä. Asian kiireellisyyden arvioi psykologi tai kuraattori.

Liitteet ja linkit

- KiVa Koulu -tiedote huoltajille: ladattavissa Kiva Koulun Intranetistä
- Kiva Koulun vanhempien opas: www.kivakoulu.fi/Vanhemmat
 - tietoa kiusaamisesta
 - tietoa vanhempien keinoista vähentää kiusaamista ja tukea kiusattua
- Verso-toiminnasta info
- Kiusaamiskysely
- Kiusaamistapausten selvittelykeskustelulomake
KiVa: Seulonta ja selvittämiskeskustelut: Kirjaaminen
- **Verso-toimintaan liittyvät materiaalit**
 - Sovittelulomake
 - Sovittelupyyntölomake
- **Linkkejä KiVaVerso-ohjelman tueksi:**
[Kivakoulu](#)
[Verso](#)
[Opetushallituksen julkaisu](#) (Sivusto sisältää myös huonetauluja sekä kiusaamisen vastaisen työn diasarjan)
<https://poliisi.fi/koulukiusaaminen-voi-olla-rikos>

Lähteet

KiVa Koulu -työryhmä, 2018. Henkilökunnan kokouspäivä -PowerPoint.

Salmivalli, Poskiparta & KiVa Koulu -työryhmä, 2018. Avain KiVaan Kouluun.

Miten kiusaamistilanteessa toimitaan? - Ohjetaulu oppilaalle ja huoltajalle

Ohjetaulu oppilaalle

- Kiusaamistilanteessa sano päättäväisesti ja mistä et pidä:
“Jätä minut rauhaan, koska en pidä siitä että sinä...”
“ En halua, että kiusaat minua”
- Lähde pois kiusaajan luota.
- Kerro aikuiselle aina kun sinua kiusataan tai sinulle tehdään tai puhutaan jotain sellaista, josta et pidä.
- Kerro aikuiselle aina kuulet tai näet, että jotain toista oppilasta kiusataan.
- **Älä jätä kiusattua yksin, ole kiusatulle kaveri.**
- Rohkaise kiusattua kertomaan kiusaamisesta jollekin aikuiselle, voit myös itse tarjoutua kertomaan hänen puolestaan.
- Luota, että aikuinen auttaa ja puuttuu asiaan.

Ohjetaulu oppilaan huoltajat

- **Ohjaa lastasi toimimaan napakasti kiusaamistilanteissa.**
Miettikää yhdessä, mitä lapsesi voisi sanoa kiusaajalle ja rohkaise lastasi kertomaan asiasta pikaisesti opettajalle.
- Jos epäilet, että lastasi on kiusattu, kannusta häntä kertomaan asiasta opettajalle.
- **Ota yhteys lapsesi opettajaan,** jos epäilet koulukiusaamista. Ota yhteyttä kouluun, vaikka lapsesi kieltäisikin.
- Asioihin varhainen puuttuminen on tärkeää
- Kiva-tiimi pyrkii selvittämään tilannetta jo samana päivänä, kun tieto kiusaamisesta saadaan.
- Kiva-tiimin jäsen tai opettaja on yhteydessä huoltajiin ja kertoo, miten asiassa on edetty ja mikä on ollut keskustelun tulos tai ratkaisu.
- **Osallistu aktiivisesti kiusaamistilanteen selvittämiseen ja valmistaudu keskustelemaan lapsesi kanssa kotona tilanteesta heti, kun olet keskustellut opettajan kanssa kiusaamistilanteesta.**
- **Jos lapsesi on kiusaava osapuoli, tee selväksi, että et hyväksy minkäänlaista kiusaamista.**